

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

П. ЛЮБЧЕНКО

*доктор юридичних наук,
професор кафедри державного будівництва
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)*

Аналізу перспектив розвитку форм правління в пострадянській період присвячено чимало праць науковців, публіцистів, політиків та громадських діячів. Однак увага при цьому зосереджується здебільшого на особливостях взаємозв'язків між вищими органами держави, інституційній організації державного апарату, без прив'язки цих питань до сучасних потреб суспільства, народу, людини, права і свободи якої є визначальними для органів публічної влади. Як показує досвід багатьох країн, вирішення складних суспільних проблем можливе лише за умови чіткого визначення ролі кожного органу влади не лише в системі державної влади, а насамперед у суспільстві, їх спрямованості на розвиток громадянського суспільства, сприяння впровадженню ефективних механізмів саморегуляції соціальних процесів. Тому на сучасному етапі державотворення однією з найбільш актуальних в Україні є проблема визначення форми правління з орієнтацією на суспільні потреби, конституційне регулювання процесу становлення і розвитку громадянського суспільства.

Питання про вибір та подальше вдосконалення форми правління перманентно супроводжує процес державотворення в Україні, а тому є об'єктом постійного інтересу науковців, значний внесок у розробку цієї проблематики зробили А. Георгіца [1], О. Петришин [2], О. Святоцький [3], С. Серьогіна [4], І. Процюк [5], але життя ставить перед суспільством все нові й нові питання, які потребують аналізу та вирішення.

Проблематика форм правління переважно розглядалася у межах загальної теорії держави і права й до недавнього часу не підлягала достатньо глибокій розробці в науці конституційного права, що було пов'язано з рядом причин. Одна з них це наявність певних стереотипів політичного, правового й ідеологічного характеру, що істотно вплинули на зміст наукових підходів до цього важливого поняття в юридичній науці. Традиційно форми правління, що існують, оцінюються за суто технічними моментами: порядок формування вищих органів влади, обсяг їх повноважень; взаємна підзвітність, відповідальність, підконтрольність. На новітньому етапі виникла

гостра потреба у новому, ґрунтовному, з використанням напрацювань усіх галузей національної правової системи, юридичних та неюридичних наук, системному дослідженні форм правління з урахуванням рівня розвитку суспільних інститутів, орієнтацією на потреби людини, соціальних груп і суспільства в цілому.

В оновленій Конституції України мають бути закріплені основні положення, які визначають форму правління й функції державних органів, під якими відповідно до традиційного підходу слід розуміти основні напрями їх діяльності, які виражають їх сутність і соціальне призначення в системі управління справами суспільства. Саме у функціях з максимальною повнотою розкривається та роль, яку держава відіграє стосовно потреб громадянського суспільства, як соціальної системи більш високого рівня організації, і інтересів індивідів та їх груп, що його утворюють [6, 41]. Разом із тим наявна в органів державної влади можливість правового регулювання сфер суспільного життя не може бути безмежна. Конституція України має чітко визначати межі правового регулювання суспільних відносин державою та форми її впливу на інститути громадянського суспільства. Винятковість Конституції, як правильно зазначає В. Речицький, полягає насамперед у тому, що у своїх найкращих історичних зразках вона є актом не стільки держави, скільки громадянського суспільства. Спроби конституційного законотворення, до яких вдається та або інша молода держава, найчастіше завершуються поразкою, бо з держави поганій конституційний деміург [7, 79].

Конституція є результатом згоди, після її прийняття уявлення суспільства про справедливість отримують нормативне закріплення і люди за нормальних обставин залишаються суб'єк-

тами політики лише як виборці. На думку М. Тетчер, «рамки, які обмежують владу держави, контроль за зловживаннями, законні права і гарантії, можуть існувати лише там, де вони знаходять опору в національному середовищі, інститутах і звичаях. Конституція повинна писатися в серцях, а не на папері» [8, 24].

Сучасний цивілізаційний підхід, характерний для конституціоналізму країн розвиненої демократії, ґрунтується на визнанні того факту, що сутність конституції демократичної держави повинна проявлятися не в реєстрації підсумків (наслідків) політичної боротьби, перемоги однієї політичної сили (частини суспільства) над іншою, а в юридичному закріпленні узгоджених інтересів та волі усіх соціальних груп, націй і народностей, які становлять державно-організоване суспільство [9, 219].

Інституційний механізм держави має формуватися з урахування потреб і пріоритетів суспільства. Цей процес має свою об'єктивну мету і логіку: мета зводиться до створення організації (держави), яка здатна формалізувати систему інституційних обмежень суб'єктивної діяльності людини і спрямувати її в інтересах суспільства; логіка полягає у формуванні системи місцевого самоврядування і послідовності її розвитку як самоуправлінської соціальної системи, починаючи від територіальних громад і закінчуючи рівнями країни та міжнародних організацій [10, 57]. Іншими словами, головну роль відіграє самоврядний потенціал сучасного суспільства, здатність його самоорганізуватися на основі виявлення та реалізації власних потреб, які формуються на фундаменті інтересів як окремих індивідів, так і відносно автономних об'єднань.

Аналізуючи проблеми правового визначення форми правління в Украї-

ні, не можна обійти увагою дискусію про роль держави у громадянському суспільстві. На сучасному етапі суспільного розвитку України органи державної влади поступово позбавляються, а інститути громадянського суспільства, відповідно, перебирають на себе функції щодо організації та контролю над певними галузями соціальної життєдіяльності [2, 146]. Для держави важливо не придушувати, а відроджувати сили, що вже попередньо набували інституалізації в тих звичаях і нормах суспільного життя, які передусім підтримували і забезпечували добровільні ініціативи людей [11, 486–487]. Основним принципом у відносинах держави з інститутами громадянського суспільства має бути політика підтримки, а не адміністрування та прямого управління.

Вирішувати питання щодо форми правління необхідно з огляду на суспільно-політичну й економічну ситуацію в Україні, враховуючи чинники об'єктивного характеру, як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях. Сьогодні ми дійшли висновку, що масштаб проблем, притаманних громадянському суспільству, такий, що вони не можуть бути вирішені лише за допомогою адміністративних (політичних) засобів впливу. Інструменти урядового втручання не придатні для вирішення широкого кола проблем і, водночас, автономні дії, що фокусуються на розвитку свідомості, самоосвіти, і колективні дії, спрямовані на укріплення місцевого самоврядування, є ефективним способом вирішення значного обсягу питань актуальних як для окремої людини, так і для суспільства в цілому.

Дискусія щодо того, яка модель республіканської форми правління найбільше підходить Україні, має бути фаховою й відкритою. Стосовно окремих обрисів форми правління в су-

спільстві існують більш-менш узгоджені позиції, які мають значну підтримку суспільну й переважної більшості науковців, однак багато питань ще залишаються не узгодженими, а тому потребують публічного обговорення.

Зокрема, соціологічні дослідження стабільно фіксують високу підтримку ідеї обрання президента на прямих виборах Українським народом. Про це свідчать результати загальнонаціонального опитування, проведеного Центром імені Разумкова з 12 по 16 квітня 2013 р. [12]. Обрання президента у Верховній Раді України не підтримують 85 %, і тільки 6 % готові підтримати таку ініціативу, а 8,9 % — не змогли дати відповідь.

Щодо створення двопалатного парламенту: 46,3 % опитаних виступають проти введення двопалатного парламенту і лише 15,7 % респондентів підтримують заміну однопалатного парламенту на двопалатний, 38 % — не змогли відповісти.

Переважна більшість опитаних проти надмірної концентрації влади парламентом чи Президентом, на їх думку, має бути баланс влади. Щодо питання «яка форма правління є найкращою за нинішньої ситуації?» з'ясувалося, що 54,4 % опитаних вважають парламентсько-президентську чи президентсько-парламентську форми правління найкращими для України.

При цьому 14,7 % опитаних вважають оптимальною президентську республіку, яка передбачає, що ключові владні повноваження належать Президенту, а 11,9 % опитаних вважають найкращою на цей момент парламентську республіку, за якої основні повноваження належать парламенту і він формує уряд і обирає прем'єр-міністра. Диктатуру вважають оптимальною для України 2,1 % опитаних, а 16,8 % не змогли відповісти.

Наявність політичної, економічної кризи, дестабілізація ситуації в регіонах, загрози зовнішнього втручання вимагають ефективної системи управління. Досвід управлінської діяльності свідчить, що єдиноначальна організація в короткій перспективі завжди більш ефективна, ніж колегіальний орган й відповідна система управління. Такій моделі відповідає президентська форма правління, основною ознакою якої є наявність лідера, особи обраної всенародно, яка відіграє важливу роль у формуванні державної політики. Однак як протиположна сильній президентській владі, для прикладу, у США ефективно функціонує сильне громадянське суспільство — близько 70 % громадян є членами тієї чи іншої корпорації. Недоліки конституційної моделі правління у США нівелюються розвинутою судовою практикою і прагматичним раціоналізмом політиків [13, 240]. Суттєвою гарантією від узурпації влади у президентській республіці є розвинена партійна система.

У парламентських республіках «першу скрипку» в системі органів управління грає загальнонаціональний представницький колегіальний орган. Така модель передбачає високий рівень політичної та правової свідомості, міцну «політичну пам'ять» суспільства, що унеможливує відверте маніпулювання суспільною думкою з боку лідерів політичних партій [13, 240].

Об'єктивно змушені визнати, що в Україні класичні президентська чи парламентська форми правління навряд чи будуть ефективними. Для президентської форми правління, як показує вітчизняна практика, у нас немає реальної протиположності у вигляді розвинутого громадянського суспільства й незалежної судової гілки влади. Парламентська форма правління ментально ближча для України, що є відображенням самобутніх традицій

Українського народу. Водночас нерозвинутість партійної системи, коли менше 2 % громадян є членами політичних партій, і лише близько 2 % населення їм довіряють, не дає змоги концентрувати владу саме на цьому полюсі, адже це може призвести до нестабільності й постійних політичних криз. Українська система представницької парламентської демократії не є досконалою. Ідея репрезентативного народного представництва на етапі виборів спотворюється через експлуатацію недоліків тих чи інших виборчих систем, а в парламенті результати волевиявлення нівелюються шляхом створення парадоксальних коаліцій та міжфракційних міграцій.

Найбільш точно форму правління в Україні охарактеризував М. Орзіх, визначивши її основні тенденції: зайва централізація і навіть елементи авторитаризму; бюрократизація не тільки державного апарату, що за складом втричі перевищує радянський державний апарат, а й інших сфер суспільного життя, що аж ніяк не сумісно із прагненням формування громадянського суспільства; посилення зв'язку влади з великим бізнесом, олігархічним капіталом; зловживання зверненнями до Конституційного Суду України, правом вето; гіпертрофія апарату Президента, що має бути патронатним органом поза будь-яких власно-розпорядчих повноважень; втілення так званого «президентського права», «указаного права»; формування невідомого у світі симбіозу парламентсько-президентської республіки у центрі держави і президентсько-парламентської — на місцях, у регіонах [14, 266].

Взаємини між Президентом, парламентом, урядом, судовою владою важко назвати співпрацею для організації ефективного управління, цивілізованим взаємостримуванням у

межах Конституції України, вони більше характеризуються невинуватою конфліктністю, непотрібною конфронтацією і протистоянням.

Україна на сучасному етапі розвитку державності має на конституційному рівні закріпити форму правління, яка б забезпечила розвиток демократії, необхідно визначити центр (чи декілька центрів) політичної влади і порядок її використання в інтересах суспільства.

Для України характерною завжди була й залишається боротьба, суперництво, конкуренція за повноваження й ця тенденція в системі вищих органів державної влади особливо посилюється при недосконалому правовому регулюванні їх компетенції та суттєво знижується, якщо механізм взаємодії усіх гілок влади не допускає позаправового впливу й, відповідно, неконституційного посилення однієї з гілок влади за рахунок інших.

Посилення впливу Президента на парламент і уряд в умовах слабкого громадянського суспільства — це прямий шлях до авторитаризму й навіть до тоталітаризму. Посилення парламенту в умовах нерозвиненої партійної системи — шлях до партійної диктатури, нездатності реалізувати програми в довгостроковій перспективі. Небезпечним в умовах слабкої судової влади та відсутності сталих конституційних традицій є посилення уряду, який є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

Від форми правління залежить політичний, соціальний і економічний розвиток суспільства та держави. Навіть система місцевого самоврядування будується з урахуванням загальних принципів, покладених в основу форми державного правління. Для президентських республік характерний чіткий розподіл повноважень між представницькими й виконавчими органами місцевого самоврядування,

обрання мерів (голів) безпосередньо громадою, якому надається право формувати виконавчі органи (система «слабка рада — сильний мер»). Парламентарним республікам і монархіям властиве певне «переплетення» повноважень між представницькими й виконавчими органами, а також обрання керівника виконавчого органу представницьким органом місцевого самоврядування (система «сильна рада — слабкий мер»). У напівпрезидентських республіках простежується «переплетення» повноважень між представницькими й виконавчими органами місцевого самоврядування, обрання вищої посадової особи місцевого самоврядування безпосередньо громадою і формування виконавчого органу місцевого самоврядування за обопільної участі представницького органу й вищої посадової особи (система «сильна рада — сильний мер») [4].

У засобах масової інформації сьогодні як ніколи багато пропозицій щодо удосконалення правового регулювання форми правління.

Загальним трендом більшості новел є посилення парламенту й уряду, пропонується значно розширити їх повноваження й звузити сферу компетенції Президента України. Зокрема, Президент позбавляється права призначати позачергові вибори до Верховної Ради України, суттєво скорочується перелік підстав для дострокового припинення повноважень парламенту Президентом України. З компетенції Президента пропонується вилучити право приймати рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошувати у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації, про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози напа-

ду, небезпеки державній незалежності України. За новим розподілом повноважень ці рішення прийматиме парламент, а Президент може лише ініціювати їх прийняття.

Особлива боротьба між Президентом і парламентом зазвичай очікується за повноваження щодо призначення та звільнення керівників органів державної влади, адже в Україні, хто призначає і звільняє посадових осіб, тому вони й підпорядковуються та «вірою і правдою» слугують.

Розробники конституційних змін намагаються зберегти малоефективні механізми взаємовідносин Президента з парламентом. Це стосується моделі, за якою у Верховну Раду України кандидатуру для призначення на посаду Прем'єр-міністра України вносить Президент України за пропозицією парламентської коаліції. Парламент призначає Прем'єр-міністра України і зрозуміло, що для цього необхідна більшість голосів народних депутатів, отже, роль Президента при цьому другорядна, що фактично принижує його статус. Як видається, Президент повинен мати право самостійно визначати кандидатуру Прем'єр-міністра України, при цьому незалежно від його бажання, він змушений буде проводити попередні консультації з фракціями, які входять до складу коаліції, адже без цього навряд чи можна отримати позитивне рішення парламенту. У разі якщо парламент не підтримає, наприклад, двічі кандидатури Прем'єр-міністра, внесені Президентом, право внесення кандидатури Прем'єр-міністра має перейти до коаліції.

Суттєве обмеження компетенції Президента в оновленій моделі форми правління не є чимось екстраординарним, на сучасному етапі суспільного розвитку, можливо, це не найгірший варіант розподілу повноважень між вищими органами державної влади.

Однак дивним є те, що залишається незмінною ст. 102 Конституції України, згідно з якою Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, адже реальних механізмів реалізації зазначених функцій у нього майже не залишається. За наявності у Президента широких повноважень зазначені функції належним чином не реалізовувалися, а після їх скорочення це стає майже неможливим. Отже, законодавець має бути послідовним й змінити також ст. 102 Конституції України, особливо це важливо у зв'язку з тим, що очікування і сподівання у громадян на новообраного Президента зазвичай дуже великі.

Система органів виконавчої влади має будуватися на принципах організації єдності, відсутності дуалізму, різних центрів впливу як під час формування, так і функціонування, що є одним із головних факторів політичної нестабільності. Однією із конфліктних точок, яка обов'язково дасть про себе знати в майбутньому, є невизначеність правового статусу державних представництв, які за проектом Конституції намагаються одночасно включити до президентської та урядової системи влади. Вони входять у систему органів виконавчої влади, але голови державних представництв призначаються і звільняються Президентом України, під час здійснення своїх повноважень вони відповідальні та підконтрольні перед Кабінетом Міністрів України й підзвітні Президенту України, отже, реально зберігається два центри впливу.

У вітчизняній науці конституційного права та політико-правовій практиці досі не отримало достатнього усвідомлення й реалізації уявлення про те, що Кабінет Міністрів України є не під-

леглим до Президента України чи Верховної Ради України органом, а рівнозначним вищим органом державної влади, повністю самостійним у межах своєї компетенції. Натомість домінує вкорінене ще з радянських часів ставлення до уряду як до виконавчого органу, яким можна й потрібно «керувати», причому керівництву у цьому випадку тлумачиться в найширшому сенсі [4].

Форма правління формується під впливом потреб і пріоритетів громадянського суспільства і, у свою чергу, суттєво впливає на його розвиток. Якщо держава може бути демократичною, авторитарною чи тоталітарною, то громадянське суспільство не може мати ніякої іншої форми функціонування, крім демократичної. За більш розвиненого громадянського суспільства більш демократична і держава. Але це не виключає певних колізій між ними, що можуть виникати через недостатню зрілість інститутів громадянського суспільства, недосконалість законодавства, практики його застосування. Причиною таких колізій можуть бути невідповідність між реальними суспільними процесами і

чинним законодавством, недоліки в механізмах стримувань і противаг, збої зворотного зв'язку між суспільством і державою. Якщо на якомусь етапі державний орган починає монополізувати невласливі йому функції або в цілому державний апарат перетворюється на відірвану від суспільства корпорацію, тоді має спрацювати певний суспільний механізм, який би нейтралізував і попереджав таку антиконституційну діяльність. Противагою авторитарним і, тим більше, тоталітарним методам реалізації публічної влади є розвиток інститутів громадянського суспільства і демократичних методів та форм їх функціонування.

В Україні нині актуальною є потреба продовження конституційної реформи, яка могла б забезпечити посилення дієздатності держави, узгоджену та відповідальну діяльність законодавчої, судової та виконавчої гілок влади, оптимізацію політико-територіальної та інституційно-функціональної організації публічної влади, демократизацію всіх сфер суспільного життя як необхідну умову функціонування правової держави та розвитку громадянського суспільства.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Георгіца А. З.* Парламентарна форма державного правління: особливості та видові ознаки // *Влада в Україні: шляхи до ефективності* / ред. рада : О. Д. Святоцький (голова) та ін. — К., 2010. — С. 253–259.
2. *Петришин О. В.* Громадянське суспільство — підгрунтя формування правової держави в Україні // *Вісник Академії правових наук України*. — 2003. — № 2–3.
3. *Святоцький О. Д.* Пошуки оптимальної моделі форми державного правління в Україні // *Влада в Україні: шляхи до ефективності* / ред. рада : О. Д. Святоцький (голова) та ін. — К., 2010. — С. 244–252.
4. *Серьогіна С. Г.* Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики : моногр. — Х., 2011. — 768 с.
5. *Процюк І. В.* Поділ державної влади в умовах різних форм державного правління : моногр. — Х., 2012. — 584 с.
6. *Яковюк І. В.* Реалізація соціальної функції держави в умовах європейської інтеграції // *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. — Х., 2004. — Вип. 7.
7. *Речицький В.* Громадянські права як юридичний засіб протидії державній владі // *Українське право*. — 1995. — № 1.
8. *Мучник А. Г.* Коментарій к Конституции Украины. — 2-е изд., исправ. и доп. — Киев, 2003. — Кн. 1.
9. *Бондарь Н. С.* Гражданин и публичная власть. Конституционное обеспечение прав и свобод в местном самоуправлении : учеб. пособие. — М., 2004.
10. *Мартиненко В. М.* Державне управління в контексті системної парадигми // *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. : у 2 ч. — Х., 2003. — № 2 (16). — Ч. 1.

11. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях : моногр. — К. ; Л., 2003. — С. 486–487.
12. Соціологічні опитування [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php>.
13. Петришин О. В., Серьогіна С. Г. Змішана республіканська форма державного правління: теорія і практика // Влада в Україні: шляхи до ефективності / ред. рада : О. Д. Святоцький (голова) та ін. — К., 2010.
14. Орзіх М. П. Президентська республіка — різновид республіканської форми правління // Влада в Україні: шляхи до ефективності / ред. рада : О. Д. Святоцький (голова) та ін. — К., 2010.

REFERENCES

1. Neorhitsa A. Z. Parlamentarna forma derzhavnoho pravlinnia: osoblyvosti ta vydovi oznaky [Parliamentary Form of Government: Characteristics and Specific Features], *Vlada v Ukraini: shliakhy do efektyvnosti*, Kyiv, 2010, pp. 253–259.
2. Petryshyn O. V. Hromadianske suspilstvo — pidgruntia formuvannia pravovoi derzhavy v Ukraini [Civil Society — the Basis for Formation of Legal State in Ukraine], *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 2003, no. 2–3.
3. Sviatotskyi O. D. Poshuky optymalnoi modeli formy derzhavnoho pravlinnia v Ukraini [Issue of Finding the Optimal Model of the Form of Government for Ukraine], *Vlada v Ukraini: shliakhy do efektyvnosti*, Kyiv, 2010, pp. 244–252.
4. Seriohina S. H. Forma pravlinnia: pytannia konstytutsiino-pravovoi teorii ta praktyky [Form of Government: Issues of Constitutional and Legal Theory and Practice], Kharkiv, 2011, 768 p.
5. Protsiuk I. V. Podil derzhavnoi vlady v umovakh riznykh form derzhavnoho pravlinnia [Division of State Government in Terms of Various Forms of Government], Kharkiv, 2012, 584 p.
6. Yakoviuk I. V. Realizatsiia sotsialnoi funktsii derzhavy v umovakh yevropeiskoi intehtratsii [Implementation of Social Functions of the State in Terms of European Integration], *Derzhavne budivnystvo ta mistseve samovriaduvannia*, Kharkiv, 2004, Issue 7.
7. Rechyskyi V. Hromadianski prava yak yurydychnyi zasib protyvahy derzhavnii vladi [Civil Rights as a Legal Remedy of Counterweight to State Power], *Ukrainske pravo*, 1995, no. 1.
8. Muchnik A. G. Kommentariy k Konstitutsii Ukrainy [Commentary to the Constitution of Ukraine], Kiev, 2003, Book 1.
9. Bondar N. S. Grazhdanin i publichnaya vlast: Konstitutsionnoe obespechenie prav i svobod v mestnom samoupravlenii [Citizen and Public Authorities: Constitutional Ensuring of Rights and Freedoms in Local Self-Government], Moscow, 2004.
10. Martynenko V. M. Derzhavne upravlinnia v konteksti systemnoi paradyhmy [Public Administration in the Context of System Paradigm], *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, Kharkiv, 2003, no. 2 (16), Part 1.
11. Karas A. Filosofiia hromadianskoho suspilstva v klasychnykh teoriiah i neklasychnykh interpretatsiiakh [Philosophy of the Civil Society in the Classical Theories and Non-Classical Interpretations], Kyiv; Lviv, 2003, pp. 486–487.
12. Sotsiolohichni opytuvannia [The Poll]. Available at: <http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php>.
13. Petryshyn O. V., Seriohina S. H. Zmishana respublikanska forma derzhavnoho pravlinnia: teoriia i praktyka [Mixed Republican Form of Government: Theory and Practice], *Vlada v Ukraini: shliakhy do efektyvnosti*, Kyiv, 2010.
14. Orzikh M. P. Prezydentska respublika — riznovyd respublikanskoï formy pravlinnia [Presidential Republic — a Type of Republican Form of Government], *Vlada v Ukraini: shliakhy do efektyvnosti*, Kyiv, 2010.

Любченко П. М. Удосконалення форми правління в Україні в умовах розвитку громадянського суспільства

Анотація. У статті досліджуються чинники, що зумовлюють необхідність реформування форми правління в умовах розвитку громадянського суспільства. Аналізуються особливості президентських та парламентарних республік, зазначається, що інституційний механізм держави має формуватися з урахування потреб і пріоритетів суспільства. Розглядаються пропозиції щодо удосконалення правового регулювання форми правління в Україні на сучасному етапі державотворення. Обґрунтовується необхідність продовження конституційної реформи, яка могла б забезпечити посилення дієдатності держави, узгоджену та відповідальну діяльність законодавчої, судової та виконавчої гілок влади, оптимізацію політико-територіальної та інституційно-функціональної організації публічної влади, демократизацію всіх сфер суспільного життя як головну умову функціонування правової держави та розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: форма правління, громадянське суспільство, реформа, демократія, республіка, публічна влада.

Любченко П. Н. Совершенствование формы правления в Украине в условиях развития гражданского общества

Аннотация. В статье исследуются факторы, которыми обусловлена необходимость реформирования формы правления в условиях развития гражданского общества. Анализируются особенности президентских и парламентарных республик, отмечается, что институциональный механизм государства должен формироваться с учетом потребностей и приоритетов общества. Рассматриваются предложения по совершенствованию правового регулирования формы правления в Украине на современном этапе создания государства. Обосновывается необходимость продолжения конституционной реформы, которая могла бы обеспечить усиление дееспособности государства, согласованную и ответственную деятельность законодательной, судебной и исполнительной ветвей власти, оптимизацию политико-территориальной и институционально-функциональной организации публичной власти, демократизацию всех сфер общественной жизни как основное условие функционирования правового государства и развития гражданского общества.

Ключевые слова: форма правления, гражданское общество, реформа, демократия, республика, публичная власть.

Liubchenko P. Improving the Form of Government in Ukraine as an Indicator of Development of Civil Society

Annotation. This article is about the factors that determine the necessity of reforming the form of government in the development of civil society. Analyzed are the features of presidential and parliamentary republics, it is stated that the institutional framework of the state should be formed based on the needs and priorities of the society. Proposals for the improvement of legal regulation concerning forms of government in Ukraine at the present state are covered. The necessity of continuing a constitutional reform that would strengthen a state capacity, coherent and responsible activity of the legislative, judicial and executive branches of government, streamlining political, territorial, institutional and functional organization of public governance, democratization of all spheres of public life as the operating conditions of law and civil society development.

Key words: form of government, civil society, reform, democracy, republic, public authority.